

ROK 1919 A VZNIK PRVÝCH SLOVENSKÝCH PERIODÍK NA VÝCHODNOM SLOVENSKU¹

Ján DŽUJKO

Po 28. októbri 1918 došlo na Slovensku k postupnému nárastu po slovensky písaných novín a časopisov. Tento trend sa na periférii novovzniknutej Československej republiky začal prejavovať až v roku 1919. Na východe krajiny sa politické, hospodárske, kultúrne i spoločenské pomery konsolidovali veľmi pomaly. Napriek tomu tu v roku 1919 vzniklo niekoľko po slovensky písaných periodík.

Priekopníkom slovenskej tlače na východnom Slovensku sa stal *Slovenský východ*. Začal vychádzať v Košiciach 9. januára 1919 s podtitulom *Nestranný orgán Slovenska a Podkarpatskej Rusi*. S myšlienkou vydávať denník na periférii krajiny prišiel jeho redaktor Edmund Borek. Práve vďaka nemu a prostriedkom vojenskej správy, ako i samotným vojakom, sa mu jeho plán podarilo realizovať. Obsah a forma periodika sa postupne zlepšovali. Získalo si široký okruh čitateľov a so zmeneným názvom *Novosti* vychádzalo až do roku 1937.

Druhým po slovensky písaným periodikom vydávaným na východe krajiny boli *Tatry*. Ako priekopník slovenskej tlače na Spiši začali vychádzať vo februári 1919 v Spišskej Novej Vsi ako *Úradný časopis národného výboru Spišskej župy*. Prvým zodpovedným redaktorom týždenníka sa stal učiteľ Elemír Vollay.

Už v januári 1919 avizoval Pavel Gallo, že pre slovenské deti chce vydávať noviny ako dočasnú náhradu absentujúcej slovenskej čítanky. *Novinky pre slovenské deti* vychádzali v Prešove s cieľom umožniť žiakom na školách čítať v slovenskom jazyku rozličné básne, krátke rozprávky či poučné články.

Jednou z početných skupín novovznikajúcej tlače boli úradné noviny. Tie vznikali v jednotlivých župách alebo pokračovali ďalej vo svojej existencii, ale boli tlačené už aj v slovenskom jazyku. V marci 1919 tak v Košiciach vyšli z iniciatívy župana Vladimíra Mutňanského a Jána Sekáča *Úradné noviny župy Abauj-Turňanskej a mesta Košíc – Abáuj-Torná vármegye és Kassa város hivatalos lapja*. Písané boli v slovenskom a maďarskom jazyku avšak nachádzali sa v nich aj články v češtine. Priekopníkom slovenskej tlače v Prešove sa stali *Šarišské hlasy*. Začali vychádzať v apríli 1919 s podtitulom *Úradný časopis pre hospodárske a kultúrne povznesenie obyvateľstva župy Šarišskej*. Týždenník si v roku 1920 zmenil názov na *Gazdovské noviny* a neskôr ako orgán Republikánskej strany zemedelského a maloroľníckeho ľudu vychádzal až do roku 1938. V máji 1919 začala v Košiciach pre svojich zamestnancov vydávať správa Košicko-bohumínskej železnice *Úradné noviny správy košicko-bohumínskej železnice – A Kasa-oderbergeri vasút üzlet vezetőségeinek hivatalos lapja*. Ako to už z dvojjazyčného názvu vyplýva, písané boli v slovenskom a maďarskom jazyku.

V júni 1919 bola v Prešove vyhlásená Slovenská republika rád. Slovenská tlač prestala v čase jej existencie vychádzať. Vyšli tu však jej dva tlačové orgány písané v šarišskom dialekte. V Košiciach to boli *Košicke červene noviny* s podtitulom *Organ*

1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-15-0036 *Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie*.

sekcie slovenských socialisticko-komunistických robotníkov v Košiciach a v Prešove *Naša červená zastava* s heslom *Proletare šveta spojce še*. Existencia oboch periodík bola veľmi krátka a zanikli potom, čo maďarská Červená armáda opustila územie Slovenska.

Posledným periodikom, ktoré vyšlo v roku 1919 boli *Úradné listy riaditeľstva československých štátnych železníc v Košiciach*. Stalo sa tak v júli 1919 a časopis vychádzal aj v maďarskej verzii.

Napriek pomaly sa konsolidujúcim pomerom na východe krajiny, podarilo sa tu v priebehu roka 1919 vydávať prvých deväť po slovensky písaných periodík. S výnimkou *Košických červených novín* a *Našej červenej zastavy* tieto periodiká prispeli k tomu, že sa v tomto období aj na periférii Slovenska podarilo presadiť myšlienku československej štátnosti. Noviny a časopisy zároveň upevňovali slovenské národné povedomie a posilňovali integritu slovenského národa. V neposlednom rade sa snažili na svojich stránkach prinášať aktuálne informácie z domáceho i zahraničného diania.

Použitá literatúra:

DŽUJKO, Ján. Prehľad po slovensky písaných novín a časopisov vychádzajúcich na východnom Slovensku v rokoch 1919 – 1938. In *Annales historici presovienses* 8/2008, s. 138-154. ISSN 1336-7528.

KIPSOVÁ, Mária a kol. 1968. *Bibliografia slovenských inorečových novín a časopisov z rokov 1919 – 1938*. Martin: Matica slovenská, 1968, 1074 s.

Košicke červene noviny (1919)

Naša červená zastava (1919)

Novinky pre slovenské deti (1919)

Slovenský východ (1919)

Šarišské hlasy (1919)

Tatry (1919)

Úradné listy riaditeľstva československých štátnych železníc v Košiciach (1919)

Úradné noviny župy Abauj-Turňanskej a mesta Košíc – Abáuj-Torná vármegyeye és Kassa város hivatalos lapja (1919)

Úradné noviny správy košicko-bohumínskej železnice – A Kasa-oderbergeri vasút üzlet vezetősége hivatalos lapja (1919)